

UOT-811.11-112

Səhifə: 78-83

<https://doi.org/10.59849/2663-8967.2023.2.78>

Lamiə Əliyeva
Azərbaycan Dillər Universiteti,
Ümumi dilçilik kafedrası
doktorant

QƏDİM İNGİLİS DİLİNDƏ CİNS KATEQORİYASININ İSİM SİSTEMİNDƏ YERİ

XÜLASƏ

Qədim və ya Anqlo-Sakson ingilis dili Hind-Avropa dilləri ailəsinin Qərbi german qrupuna aid olub şəkilçilərlə zəngin dil olmuşdur. Müasir ingilis dilindən fərqli olaraq Qədim ingilis dilində cümlədaxili sintaqmatik əlaqələr morfoloji əlamətlərlə yaranmışdır. İsim nitq hissələri sistemində mürəkkəb morfoloji xüsusiyyətləri ilə fərqlənmişdir: isim iki kəmiyyət, dörd hal və üç cins kateqoriyası, qüvvətli və zəif hallanması, habelə cümlədə ismin təyinediciləri – artikillə, sifətlə, sayla, əvəzliliklə və s. şəxsə, kəmiyyətə, hala və cinsə görə uzlaşması ilə tam bir mürəkkəb sistem təşkil etmişdir. Təqdim olunan məqalədə Qədim ingilis dilində ismin qrammatik xüsusiyyətləri təhlil olunmaqla cinslərə və hallara müvafiq olaraq isimlərin dəyişməsindən, habelə köhnə ingilis dilində cins kateqoriyasının leksik-qrammatik kateqoriya olması xüsusiyyətlərindən və alimlərin məsələ ilə bağlı mülahizələrindən bəhs olunmuşdur.

Açar sözlər: diaxronik aspekt, təbii cins, qrammatik cins, leksik-qrammatik kateqoriya, zəif hallanma, qüvvətli hallanma

Giriş: Dil bəşəri xarakterə malik insani bir keyfiyyət olmaqla təbiətdə, cəmiyyətdə, ümumiyyətlə obyektiv aləmdə baş verən və bizim təfəkkürümüzü formalaşdıran hadisələrin insanlararası ünsiyyətlə mübadilə olunmasını gerçəkləşdirən bir vasitədir. İnsan təfəkkürü dil vasitələrindən istifadə etməklə hər bir şəxsə məxsus fərdi nitqlə reallaşır. Nitq təfəkkürün mövcudluq forması olaraq ondan bəhrələnir, çünki dil və təfəkkürün düz mütənəsinə asılılığı, onların dialektik əlaqəsi tarixən paralelizm üzərində qurulmuşdur. Dilsiz təfəkkür, təfəkkürsüz dil ola bilməz. İnsan xarici aləmi dərk edib ona nüfuz etdikcə, öyrəndikcə onun təfəkküründə o hadisələr konseptlər şəklində formalaşır, kodlaşır. “*Dil, L.V.Şerba anlamında, dil materialı, dil sistemi, danışq fəaliyyəti və dil səriştəsindən ibarət çoxcəhətli hadisədir*” [2, s.7]. Diskursiv anlamda isə dil sosial hadisələrin insan təfəkküründə dilin malik olduğu leksik-qrammatik vasitələr hesabına canlandırılmasıdır. N.Xomskinin tərzincə qeyd etsək, insan təfəkkürü dilin məhdud sayda vasitələri hesabına qeyri-məhdud sayda cümlələr qura bilir və bu cümlələrlə insan özü-özünü ifadə edir. Çünki insana məxsus nitq fərdi keyfiyyət olub onun sosio-mədəni səviyyəsinin bir parçası olaraq təzahür edir. “*Təbii dil daşıyıcısının danışdığı dil onun özünün, düşüncəsinin bir parçasıdır*” [5, s.1].

Obyektiv aləmin cisim və hadisələri şüurumuzda inikas edərək, təfəkkürümüzdə dünyanın dil mənzərəsini ifadə edən bilik şəklində cəmlənir. İnsanın təcrübəsində, fon biliyində olmayan bir şey onun təfəkküründə kodlaşmış konseptlərə bilmir. Bu baxımdan, dildəki cins kateqoriyası təbiətdəki cins bölgüsünün insan təfəkküründə qadın və kişi, cansız aləm, eyni zamanda, erkək və dişi konseptləri fonunda koqnitiv olaraq qavranılması kimi anlaşıla bilər. Bu səbəbdən, birmənalı olaraq qeyd etmək olar ki, bütün dünya dillərində cins kateqoriyası vardır. Bu konsepsiya obyektiv aləmdəki cins bölgüsündən qaynaqlanaraq dillərdə fərqli şəkillərdə təzahür edir. Ona görə də, bütün təbii dillərdə cins kateqoriyasının olması labüddür. “*Həç şübhə yoxdur ki, bu kateqoriya ümumi bir qrammatik kateqoriya olmaqla yanaşı ilk növbədə obyektiv gerçəklikdən, yəni bütün yaradılmışla-*

rın, heyvan və bitki aləminin erkək və dişilərə bölünməsinin labüdlüyündən irəli gəlmişdir” [1, s.85]. Təbii-bioloji cins qarşılıqlı dil sistemində üçtərəfli oppozisiyadan ibarət cins kateqoriyasının yaranmasına səbəb olmuşdur: *kişi cinsi (masculine gender)*, onun qarşılığı *qadın cinsi (feminine gender)*, hər iki cinsə zidd olan və heç bir cinsi ifadə etməyən *orta cins (neuter gender)*.

Lakin cins kateqoriyasının dillərdə təzahürü xüsusi səciyyəli olmaqla dildən-dilə dəyişir. “Bütün dillərdə cins kateqoriyası vardır və o, qrammatik vasitələrlə ifadə olunur” müddəasını irəli sürmək çətindir. Təbiətdə mövcud olan cins oppozisiyası müxtəlif sistemli dillərdə fərqli ortamlarda özünü göstərir. Burada dilin tipoloji xüsusiyyətlərini nəzərə almaq lazımdır. Belə ki, müəyyən qisim dillərdə isimlər yalnız bioloji cinsinə görə təsnif olunduqları halda, bəzi dillərdə isimlər qrammatik xüsusiyyətlərinə görə kişi, qadın və orta cinsə bölünürlər. İki yüzə qədər dilin cins sistemini tədqiq edən Q.Korbett qeyd edir ki, “*Cins kateqoriyası dillərdə müxtəlif formalarda, başlıca olaraq sözün semantikasına və formasına görə müəyyən olunur. Sözün forması iki şəkildə - morfoloji və fonoloji quruluşundan asılı olaraq isimləri cinslərə ayırır*” [7,s.7]. Alim araşdırmalardan belə bir qənaə-tə gəlmişdir ki, dillərdə qrammatik cins kateqoriyası daha geniş yayılmışdır. Məsələn, müasir Avropa dillərində üç və ya iki cins kateqoriyası vardır. Rus və alman dillərində qrammatik cins dildə mühüm rol oynayır. Lakin elə dillər vardır ki, orada qrammatik cins kateqoriyasından danışmaq olmur. Məsələn, türk dilləri ailəsi, həmçinin müasir ingilis dili.

Maraqlı cəhət odur ki, bizim eramın V-XI əsrləri arası dövrdə Britaniya adalarında təşəkkül taparaq inkişaf etmiş Anqlo-Sakson (*Old English – Qədim ingilis dili*) ingilis dili ulu Hind-Avropa (*Proto Indo-European*) dilləri ailəsinin Qərbi german qrupuna aid olub şəkilçili, bütün nitq hissələrinə məxsus qrammatik mənaların morfoloji əlamətlərlə ifadə olunduğu dil olmuşdur. Qədim ingilis dilinin qrammatik quruluşundan bəhs edən T.A.Rastorquyeva belə yazır: “*Qədim ingilis dili sintetik, şəkilçili dil olmuşdur. Sözlər arasında əlaqələr və digər qrammatik mənalar sadə qrammatik formalar hesabına yaradılırdı. Qədim ingilis dilində qrammatik formalar son şəkilçilər, kök saitinin dəyişməsi, ön şəkilçilər və supletiv formalarla ifadə olunurdu*” [Rastorguyeva: s.92]. Ümumiyyətlə, Anqlo-Sakson ingilis dilinin V-XI əsrlər arası dövrü *tam şəkilçili dövr (the period of full inflections)* adlanır. Məsələn, *stān-as(stones)-daşlar; car-u(care) – qayğı; will-a(will) – acaq, əcək; help-að (=ath) (they help) – Onlar kömək edirlər* [11, s.2].

Dillərdə mövcud olan oxşar və fərqli xüsusiyyətlərə əsaslanaraq E.Çeçel qeyd edir ki, “*Bu gün yer üzündə danışılan hər bir dil ulu dillərdən törəmişdir. Alimlər bunu sübut etmək üçün dillərin ümumi və fərqli cəhətlərini, eyni soydan olan dillərdə baş verən dəyişiklikləri öyrənməyə çalışırlar*” [6, s.1].

Tədqiqatlar göstərir ki, Qədim ingilis dilində isim mürəkkəb hallanmaya, şəxsə, cinsə və kəmiyyətə görə zəngin morfoloji əlamətlərə malik nitq hissəsi olmuşdur. İsimlər iki kəmiyyət (*singular – tək, plural – cəm*), dörd hal (*nominative – adlıq, genitive – yiyəlik, dative – yönlük, accusative – təsirlik*) və üç cins kateqoriyası (*masculine - kişi cinsi, feminine – qadın cinsi, neuter – orta cins*) ilə mürəkkəb daxili sistemə malik olmuşlar. Cümlə daxilində sintaqmatik və paradiqmatik əlaqələr kəmiyyəti, halı və cinsi bildirən şəkilçi morfemlərlə ifadə olunmuşdur. İsim və onun təyinediciləri (*noun determiners*) – artıklar, sifətlər, əvəzliliklərin müxtəlif növləri, saylar və feil isimlə kəmiyyətə, hala və cinsə görə uzlaşmışdır. Cümlənin bütün üzvləri qeyd olunan kateqoriyalara görə şəkilçilər qəbul etməklə dəyişikliyə uğramışlar. Cümlədə sərbəst söz sırası işlədilmişdir. Qədim ingilis dilində cins kateqoriyasının işlədilməsi daha çox müasir alman dilindəkinə bənzəyir.

Qədim ingilis dilindəki cins kateqoriyası müasir ingilis dilindəki cins kateqoriyasından əsaslı şəkildə fərqlənir. Əvvəla, qədim ingilis dilində isimlərin cins kateqoriyası dilin daxili sistemində nə qədər mərkəzi mövqə tutmuşdursa, bu gün də bir o qədər zəif mövqedədir. Çünki qədim ingilis dilində isimlər həm bioloji, həm də qrammatik xüsusiyyətlərinə görə cinslərə bölünürdülər. Bununla bağlı B.İlyiş belə yazır: “*Bir çox german və Hind-Avropa dillərində olduğu kimi, Qədim ingilis dilində isimlərin üç qrammatik kateqoriyası olmuşdur: cins, kəmiyyət və hal. Bu üçündən cins leksik-qrammatik kateqoriyadır, çünki bir isim ona aid formaları ilə bir cinsə aid olur – kişi, qadın və orta cinsə. Lakin digər ikisi əsl qrammatik kateqoriyalardır, çünki isimlərin kəmiyyət və hal kateqoriyaları yalnız morfoloji əlamətlərlə ifadə olunurdu*” [8, s.64]. Eyni zamanda, qədim ingilis dilindəki

se, seo, þæt artikkeləri müasir alman dilində *der* – *kişi c.*; *die* – *qadın c.*; *das* – *orta c.* artikkeləri kimi isimlərin hansı cinsə aid olduğunu göstərirdilər: *se* – *kişi cinsi*, *seo* – *qadın cinsi*, *þæt* – *orta cins*. Məsələn, *se bōcere* – *scholar - alim*, *se fiscere* – *fisherman - balıqçı*, *se wifmann* – *woman - qadın*, *se stān* – *stone - daş*, *se dæz -day* – *gün*, *se sunu* – *son - oğul*, *se snāw* – *snow - qar*, *se feld* – *field* – *tarla*, *sahə* və s. isimləri *kişi cinsinə*; *seo talu* – *tale - nağıl*, *seo glōf* – *glove - əlcək*, *seo duru* – *door - qapı*, *seo hand* – *hand - əl* və s. isimləri *qadın cinsinə*; *þæt net* – *net - tor*, *þæt bed* – *bed - çarpayı*, *þæt trēow* – *tree - ağac*, *þæt cnēw* – *knee - diz*, *þæt bān* – *bone - sümük*, *þæt scip* – *ship - gəmi*, *þæt mægden* – *girl - qız*, *þæt wif* – *wife - arvad* və s. isimləri *orta cinsə* aid olmuşlar.

Nümunələrdən görüldüyü kimi, heç də bütün hallarda ismin leksik mənası onun cinsini müəyyən etməmişdir. Yəni isim semantik olaraq qadın cinsini, və ya cənsiz əşyanı bildirdiyi halda, ya *kişi*, ya da *orta cinsin* əlamətlərini qəbul etmişdir. Müasir rus, alman, fransız, ispan dillərində olduğu kimi. Məsələn, *se wifmann* – *woman* – *qadın* ismi mənasına görə *qadın cinsini*, *se stān* – *stone - daş* və *se snāw* – *snow - qar* isimləri cənsiz varlıqları bildirdiyi halda *kişi cinsinə* aid olmuşlar. *Se wifmann* – *qadın* mürəkkəb ismi ikinci komponenti *mann* – *kişi*, *adam* sözünə görə *kişi cinsinə* aid olmuşdur. Lakin *se sunu* – *son - oğul*, *se cyning* – *king - kral*, *se fæder* – *father - ata*, *se ædcling* – *prince* – *şahzadə* isimlərində leksik məna və ona uyğun qrammatik cins bir-birlərini tamamlayır. Buna baxmayaraq, *kişi cinsinə* aid olan bütün isimlər hala, cinsə, kəmiyyətə görə eyni formal əlamətləri qəbul etmişlər. Məsələn,

Kişi cinsi

	<i>se cyning – king - kral</i>		<i>se stān – stone – daş</i>	
	<i>tək</i>	<i>cəm</i>	<i>tək</i>	<i>cəm</i>
Nom.	cyning	cyningas	stān	stānas
Gen.	cyning	cyningas	stānes	stāna
Dat.	cyninges	cyninga	stāne	stānum
Acc.	cyninge	cyningum [9, s.20]	stān	stānas [8, s.65]

Qeyd olunan qeyri-relevantlığı, yəni ismin təbii cinsi ilə qrammatik cinsinin asimmetrikliliyini qadın və orta cinsə aid isimlərdə də müşahidə etmək olar. Belə isimlərdə əsas mövqedə morfoloji əlamətlər durur. Qrammatik cins ön plana keçir. Məsələn, *seo talu* – *tale - nağıl*, *seo glōf* – *glove - əlcək*, *seo duru* – *door - qapı*, *seo hand* – *hand - əl* və s. isimləri cənsiz varlıqları ifadə etdikləri halda qrammatik əlamətlərinə görə *qadın cinsinə* aid olmuşlar. Lakin *seo mōdor* – *mother - ana*, *seo dohtor* – *daughter - qız*, *seo sweostor* – *sister - bacı* və s. isimlərində bioloji cins və morfoloji əlamətlər simmetrik əlaqədədirlər. Yəni bu isimlər *qadın cinsinə* aid olduqlarına görə bu cinsə məxsus şəkilçiləri qəbul etmişlər. Məsələn,

Qadın cinsi

	<i>seo mōdor – mother – ana</i>		<i>seo duru – door – qapı</i>	
	<i>tək</i>	<i>cəm</i>	<i>tək</i>	<i>cəm</i>
Nom.	mōdor	mōdru, -a	duru	dura
Gen.	mōdor	mōdra	dura	dura
Dat.	mēder	mōdru	dura	durum
Acc.	mōdor	mōdru, - a	duru	dura [8, s.70;73]

Qeyd edilən fikri orta cinsə aid olan isimlərə də şamil etmək olar. Məsələn,

Orta cins

	<i>þæt scip – ship – gəmi</i>		<i>þæt bearn – child - uşaq</i>	
	<i>tək</i>	<i>cəm</i>	<i>tək</i>	<i>cəm</i>
Nom.	scip	scipu	bearn	bearn
Gen.	scip	scipu	bearnes	bearna
Dat.	scipes	scipa	bearne	bearnum
Acc.	scipe	scipum [5, s.223]	bearn	bearn [9, s.23]

Göründüyü kimi, *þæt bearn* – *child - uşaq* ismi orta cinsə aid isimlər kimi hallanmışdır. Bu cür isimlərlə bağlı H. Suit yazır: “ *Təbii cinsinə görə uşaq və körpə heyvan balaları orta cinsə aid edilir, çünki onlar hələ tam inkişaf etməmişlər. Məsələn, ðæt bearn, cild (child) – yeni doğulmuş*

körpə, uşaq; *ðæt cealf* (*calf*) – balaca heyvan balası. *İncə, zərif məxluqları bildirən “ðæt mægden – girl – qız, ðæt wif – wife – arvad” sözləri də orta cinsə aid olmuşlar*” [12, s.39].

Bəzi araşdırmalarda qədim ingilis dilində isimlərin cins kateqoriyası leksik-qrammatik kateqoriya olmaqla yarı-yarıya nisbətində götürülür, yəni isimlərin cinslərə görə təsnif olunması 50% leksik mənaya, 50% qrammatik xüsusiyyətlərə görə müəyyən olunmuşdur. Lakin bu bölgədə rəqəmlərə istinad edərək R.Quirk və Ch.Vrenn göstərirlər ki, “ *Qədim ingilis dilində isimlərin qırx beş faizi kişi, otuz beş faizi qadın və iyirmi beş faizi orta cinsə aid olmuşlar*” [9, s.28].

Alimlər Qədim dövr ingilis dilində isimlərin şəxsə, kəmiyyətə, cinsə və hallara görə dəyişmə xüsusiyyətlərini araşdıraraq onların qüvvətli (*strong declension*) və zəif (*weak declension*) hallanmaya malik olduqlarını göstərmişlər. Məsələn, R.Quirk isimlərin hallanma sistemini asanlıqla mənimsəmək üçün onların beş hallanma tipinə malik olduğunu göstərir:

- A) General Masculine Declension – Ümumi kişi cinsi hallanması
- B) General Neuter Declension - Ümumi orta cins hallanması
- C) General Feminine Declension – Ümumi qadın cinsi hallanması
- D) The an – Declension – an – hallanması
- E) Irregular Declension – Qaydasız hallanmalar [9, s.28]

İsimlərin qeyd olunan qüvvətli və zəif hallanması arasındakı əsas fərq odur ki, qüvvətli hallanmaya kökündə *-a-, -i-, -o-, -u-* saitləri olan isimlər, zəif hallanmaya isə *n* samitli isimlər aiddir. Bunlarla yanaşı, isim sistemində digər zəif hallanma tipləri də olmuşdur.

Qədim ingilis dilində qüvvətli və zəif isimlərin qrammatik xüsusiyyətlərini H.Suit belə fərqləndirir: “ *Zəif isimlər cəm formalarını və digər mümkün hal formalarını n hərfi ilə düzəldirlər. Məsələn, se mōna - ay, seō sunne – günəş isimlərinin cəm forması mōnnan - aylar, sunnan – günəşlər kimidir. Digər isimlər qüvvətli hallanmaya aiddir*” [12, s.39]. Müxtəlif cinslərə aid olan isimlərin hallara görə dəyişməsinə H.Suit belə ümumiləşdirir: “*Bütün cinsdən olan isimlərin cəm formasında; orta cinsə və qüvvətli hallanan kişi cinsinə aid olan isimlərin təkində nominativ (adlıq) və akkuzativ (təsirlik) hal formaları eynidir. Dative (yönlük) hal isə bütün cəm isimlərdə bəzi istisnalarla -um sonluğu ilə bitir*” [12, s.39]. Deməli, müxtəlif qrammatik mənalar eyni formal əlamətlərlə ifadə olunmaqla sinkretizm yaratmışdır ki, tədqiqatlara görə, dildə omonim şəkilçilərin sayının belə çoxluğu ingilis dilinin sonrakı inkişaf mərhələlərində onların çoxunun dil sistemini tərk etməsi ilə nəticələnmişdir. Məsələn, verilmiş cədvəldə cinslər üzrə oxşar hallanma şəkilçilərini müşahidə etmək olar:

	Masculine		Neuter		Feminine	
	Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
Nominative	--	-as	--	-u/ --	-u/ --	-a, -e
Genitive	-es	-a	-es	-a	-e	-a
Dative	-e	-um	-e	-um	-e	-um
Accusative	--	-as	--	-u/ --	-e	-a, -e

[Chechel: s. 13]

Bearu (m)-wood-odun; bealu (n) – evil - şeytan talu(f) - tale - nağıl

	Masculine		Neuter		Feminine	
	Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
Nominative	Bearu	bearwas	Bealu	bealu	Talu	tala
Genitive	bearwes	bearwa	bealwes	bealwa	tale	tala
Dative	bearwe	bearwum	Bealwe	bealwum	Tale	talum
Accusative	Bearu	bearwas	Bealu	bealu	Tale	tala

[Ilyish: s. 67]

İsmlərin zəif hallanmasına bir qayda olaraq *n*-səmitli sözlər aid edilir. Bu hallanmaya kişi, qadın və orta cinsdən olan isimləri aid etmək olar. Bu cinsdən olan isimlər hallara görə aşağıdakı şəkildə qəbul edirlər. Məsələn,

	Masculine		Neuter		Feminine	
	Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
Nominative	-a	-an	-e	-an	-e	-an
Genitive	-an	-ena, -a	-an	-ena, -a	-an	-ena, -a
Dative	-an	-um	-an	-um	-an	-um
Accusative	-an	-an	-e	-an	-an	-an

nama(m) – name - ad; ēaze (n) – eye - göz; cwene (f) -woman-qadın

	Masculine		Neuter		Feminine	
	Singular	Plural	Singular	Plural	Singular	Plural
Nominative	nama	naman	ēaze	ēazan	Cwene	cwenan
Genitive	naman	namena	ēazan	ēazena	cwenan	cwenena
Dative	naman	namum	ēazan	ēazum	cwenan	cwenum
Accusative	naman	naman	ēaze	ēazan	cwenan	cwenan

[Babaev: s.4]

Nəticə: Qeyd edilən mülahizələr belə bir qənaətə gəlməyə əsas verir ki, müasir ingilis dilindən fərqli olaraq qədim ingilis dilində isim bütün qrammatik kateqoriyalara və bu kateqoriyaları ifadə edən zəngin morfoloji əlamətlərə sahib nitq hissəsi olmuşdur.

ƏDƏBİYYAT

1. Mehrəliyeva S. Əs-Suyutinin “Əl-Muzhir” əsərində qrammatik cinsin bəzi morfoloji və qrammatik xüsusiyyətlərinə dair// Bakı Dövlət Universiteti İlahiyyat fakültəsinin elmi məcmuəsi. № 09 aprel (Nisan) 2008. s. 83-104
2. Veysəlli F.Y., Kazımov Q.Ş., Kazımov İ.B., Məmmədov A.Y. Azərbaycan dilinin funksional qrammatikası: sintaqmatika, söz birləşməsi və sadə cümlə sintaksisi. III cild. Bakı-2014. 505 səh.
3. Babaev Cyril. Old English Language Grammar. <https://www.babaev.tripod>.
4. Burton-Roberts, Noel. Analysing Sentences. An Introduction to English Syntax. Edinburgh University Press. 2002 – 188p. <https://www.academia.edu/...>
5. Campbell A. Old English Grammar. Oxford University Press. 1977. 437p. <https://www.theswissbay.ch/pdf/>
6. Chechel E. Lectures History of English. 39p. <https://www.academia.edu>
7. Corbett G. G. Gender. Cambridge University Press. 2003. 363p. pdf.
8. Ilyish B. History of the English Language. Leningrad, “ Prosveshcheniye”, 1972. 325p.
9. Quirk R., Wrenn C.L. An Old English Grammar. METHUEN & Co LTD. London, 1960. 174p. <https://www.theswissbay.ch/pdf/>
10. Rastorguyeva T.A. A History of English. Moscow, “Vysşaja škola”, 1983. 347p.
11. Smith C. Alphonso. Anglo-Saxon Grammar and Exercise Book. Project Gutenberg. 2010. 218p. <https://www.gutenberg.org/>

12. Sweet Henry M.A. An Anglo-Saxon Reader in Prose and Verse. Oxford University Press. 1871. 413p. <https://www.archive.org/>

Алиева Ламия

Место категории рода в системе существительных в древнеанглийском языке

Резюме

Древнеанглийский, или англо-саксонский, принадлежал к западногерманской группе индоевропейской языковой семьи и был языком, богатым суффиксами. В отличие от современного английского языка внутрипредложные синтагматические отношения в древнеанглийском выражались морфологическими знаками. Существительное отличается сложными морфологическими признаками в системе частей речи: имя существительное имеет две величины, четыре падежа и три родовых разряда, сильный и слабый падежи, из-за согласования в лице, числе, падеже и роде определители существительного - артикль, прилагательное, числительное, местоимение и т. д. образуют целую сложную систему. В представленной статье были проанализированы грамматические особенности имени существительного в древнеанглийском языке, изменение имен существительных по родам и падежам, а также характеристика лексико-грамматической категории родовой категории в древнеанглийском языке, а также мнения ученых по этому вопросу.

Ключевые слова: *диахронический аспект, натуральный род, грамматический род, лексико-грамматическая категория, слабое склонение, сильное склонение*

Aliyeva Lamiya

The place of the category of gender in the noun system of Old English

Summary

Old English, or Anglo-Saxon English, belonged to the West Germanic group of the Indo-European language family and was a language rich in suffixes. In contrast to Modern English, syntagmatic relations within a sentence in Old English were expressed by morphological signs. The noun is distinguished by complex morphological features in the system of parts of speech: the noun has two number, four case and three gender categories, strong and weak declensions, as well as parts of speech that define the noun in the sentence – that's the article, adjective, numeral, pronoun, etc. formed a complete complex system with the agreement of person, number, case and gender. The presented article analyzes the grammatical features of the noun in Old English, the change of nouns by gender and case, the characteristics of the lexico-grammatical category of gender in Old English, as well as the opinions of scientists on this issue.

Key words: *diachronic aspect, natural gender, grammatical gender, lexico-grammatical category, weak declension, strong declension*

Çapa tövsiyə edən:

Azərbaycan Dillər Universiteti

Rəyçilər:

professor Fəxrəddin Veysəlli
professor İlham Tahirov